

SKUPNOST IN KAKOVOST ŽIVLJENJA: MED TRADICIJO IN INOVACIJO**

Povzetek. V članku obravnavamo večpomenskost pojma skupnosti ter se ob pregledu literature sistematično soočamo s širokim pomenskim spektrom od najvplivnejših zgodnjih teoretikov do sodobnih pojmovanj, ki jih zaznamuje eksplozija raznolikih novih pojavnih oblik skupnosti in skupnostnih praks. Želimo identificirati ključne pomenske plasti skupnosti in njihov pomen tematizirati z več vidikov. Prvič, za sodobno diferencirano in segmentirano družboslovje ugotavljamo, da se te pomenske plasti pojavljajo v zelo različnem številu in v različnih kombinacijah, zaradi česar je za koherentno in teoretsko utemeljeno razumevanje skupnosti nujna navezava na kakšnega od ožjih, s koherentnim korpusom znanja omejenih okvirjev, konstituiranih s socialno, teritorialno ali javnopolitično dimenzijo. Drugič, ugotavljamo prisotnost teh pomenskih plasti skupnosti v konceptih kakovosti življenja in blaginje ter v njihovi operacionalizaciji za potrebe empiričnega raziskovanja, pri čemer izpostavimo problem koherentnega in teoretsko utemeljenega pojasnjevanja empiričnih rezultatov. Slednjič, ugotavljamo posebnost sodobnih skupnosti, ki za razliko od tradicionalnih, na tradiciji utemeljenih skupnosti, pogosto temeljijo na inovacijah, kot so novi modeli povezovanja, kolektivnega delovanja in tudi sodelovanja v javnih politikah.

Ključni pojmi: skupnost, kakovost življenja, blaginja skupnosti, kazalci

* Dr. Srna Mandič, znanstvena svetnica in izredna profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija; Dr. Valentina Hlebec, profesorica, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

Uvod

V znameniti knjigi z naslovom *Skupnost – iskanje varnosti v svetu negotovosti* Zygmunt Bauman (2001) govori o predstavi o skupnosti, ki se v sodobnem času pojavlja v idealizirani podobi. »*Skupnost daje dober občutek ... Skupnost je neko 'toplo', prijetno in udobno mesto ... nekaj takega kot ognjišče, kjer si ogrejemo roke, ko zunaj zmrzuje. Tam zunaj na cesti na nas prežijo različne nevarnosti ... Tukaj v skupnosti pa si lahko oddahnemo, tu smo na varnem.*« (Bauman, 2001: 1). A Bauman to namišljeno idealno skupnost brž zoperstavi »*realno obstoječi skupnosti*«, ki pa vselej zahteva brezpogojno lojalnost. »*Privilegij, da si v skupnosti, ima svojo ceno ... Plača se s svobodo*« (Bauman, 2001: 4). Bauman obravnava skupnost kot predstavo, ki jo o skupnosti gojijo ljudje v današnjem individualiziranem svetu, v katerem se vse spreminja ter ni ničesar stalnega in gotovega. Ker te idealizirane podobe skupnosti v realnem svetu ne morejo uresničiti, se posamezniki zatekajo k nadomestku zanj – h gradnji svoje lastne identitete. Bauman govori o nasprotju med skupnostjo in individualnostjo kot o nasprotju med varnostjo in svobodo.

Amitai Etzioni, drugi znameniti teoretik, skupnost obravnava v okviru nasprotja med družbenim redom in avtonomijo posameznika. Ko v družbi pride do prevelike napetosti med sredotežnimi silami po družbenem redu ter sredobežnimi silami, ki vlečejo v smer avtonomije posameznikov, je nujno iskati način za blaženje te napetosti. Prav to je možno v skupnosti, v okviru katere ljudje prostovoljno sprejemajo red in omejitve s samoomejevanjem. Avtentične skupnosti se odzivajo na potrebe članov, znotraj sebe gradijo posebno ravnotežje med redom in avtonomijo posameznikov ter tako razvijajo svoje partikularne identitete. »*Skupnosti niso le skupki posameznikov, ki svobodno delujejo, ampak so kolektivi z lastno identiteto in cilji ter lahko delujejo kot enote. V bistvu prav te skupnosti pogosto nastopijo kot gonilo zgodovine in predstavljajo okvir za delovanje posameznikov*« (Etzioni, 1996: 6). Poleg odzivnosti skupnost definira še obstoj mreže čustveno nabitih, navzkrižnih in vzajemno ojačujočih odnosov med člani ter predanost določenim skupnim vrednotam, normam in pomenom.

Pojmovanja teh dveh avtorjev kažejo, kako široko, večrazsežno in raznoliko je razumevanje skupnosti v družboslovju. Skupnost je tista, ki posamezniku jemlje svobodo, ali tista, ki brani njegovo relativno avtonomijo nasproti širši družbi/državi; je preostanek starega ali nekaj sodobnega in spreminjajočega se; je ena sama dana oblika ali množica različnih oblik; je »*tista vrsta sveta, po katerem hrepenimo, a nam na žalost ni dostopen*« (Bauman, 2001: 2) ali sredstvo za »*spreminjanje družbenega reda, da bo bolj dovzeten za prave potrebe ljudi*« (Etzioni, 1996: 6). Drugače od Baumana je Etzioni kot teoretik in aktivist komunitarističnega gibanja blizu konkretnim družbenim skupnostnim praksam.

V pričujočem članku želimo večpomenskost pojma skupnosti obravnavati sistematično in se soočiti s širokim pomenskim spektrom od njenih najvplivnejših zgodnjih teoretikov do sodobnih družb, ki jih zaznamuje nagel porast raznolikih pojavnih oblik skupnosti in skupnostnih praks. Naš namen je identificirati ključne pomenske plasti ter ugotoviti, kako so ti pomeni v sodobni literaturi povezani s konceptom kakovosti življenja in blaginje ter kako so operacionalizirani za potrebe empiričnega raziskovanja. Naprej bi radi izpostavili morebitne posebnosti sodobnih skupnosti in njihovih pojmovanj, pa tudi težave in možnosti koherentnega razumevanje pojma ob tako raznolikih pomenih.

Skupnost in zgodnja družboslovna miselna ozadja

Skupnost ima v družboslovju zelo različne pomene; kot ugotavlja Wayne D. Parsons (1995), je že pred desetletji obsegala 94 različnih definicij ter odražala tudi zelo različna ideološka in filozofska miselna ozadja. V tem delu predstavljamo razumevanje treh pomembnih teoretikov skupnosti, ki jih razumemo kot klasične v smislu, ker so bili predhodniki sodobni eksploziji pojavnih oblik skupnosti in skupnostnih praks, zaznamovanih s posebnostmi modernih javnih politik.

Ferdinand Tönnies, en od utemeljiteljev sociologije, je izvorni sociološki pomen skupnosti opredelil v okviru svoje širše obravnave družbenih sprememb ob koncu 19. stoletja, z razmahom industrializacije in urbanizacije. Kot ugotavlja Harris (glej Tönnies in Harris, 2001), je Tönnies takrat opazal, kako tradicionalno kulturo družin, posestev, vasi in drugih majhnih skupnosti izpodrivajo velike poslovne tržno utemeljene korporacije z omejeno odgovornostjo. Tako je v svojem delu *Gemeinschaft und Gesellschaft* (Tönnies, 1887) obravnaval skupnost in družbo kot temeljna in nasprotna modela *družbene organizacije*. Majhno, na sorodstvu in sosedstvu utemeljeno skupnost je postavil kot nasprotje velikim, tekmovalnim tržnim družbam. Skupnost je določena s tradicijo ter s tako nastalimi skupnimi vrednotami in normami, s prostorsko bližino, pogostimi stiki in osebnimi znanstvi; utemeljena je na organski vezi in na naravni volji posameznika. Družba kot drugi model organizacije pa temelji na neosebni pogodbeni vezi, v katero vstopajo anonimni ljudje na podlagi razumne volje. Gre torej za družbo kot tip (gospodarske) organizacije, kar je vidno npr. v angleških prevodih *diade* skupnost in družba kot *community* in *association* (glej Tönnies, 1955).

Teritorialnost kot ključna določnica skupnosti je prišla v ospredje z drugimi miselnimi tokovi, zlasti z refleksijo sprememb in posebnosti, ki jih je prinašal pojav velikih mest, torej »urbanizacija sveta, ki je eno od najvplivnejših dejstev sodobnega časa« (Wirth, 1938: 1). Posebni način življenja v

mestu je neposredna posledica prostorske ureditve, definicija mesta pa je vsebovala značilnosti, nasprotne tradicionalni vaški skupnosti:

Mesto je relativno veliko, gosto in stalno naselje heterogenih posameznikov. Številčnost vodi k razlikovanju med ljudmi, k relativni odsotnosti bližnjega osebnega poznanstva, k segmentiranosti medčloveških odnosov, ki so v veliki meri anonimni, umetni in prehodni ... Heterogenost teži k temu, da podre trdne družbene strukture in proizvede večjo mobilnost, nestabilnost, odsotnost varnosti... Denarne povezave težijo izpodriniti osebne odnose, ustanove pa zadovoljevati množične potrebe, in ne individualnih. (Wirth, 1938: 1)

Ta zelo vplivna opredelitev modernega urbanega sveta in življenja, v katerem prevladujejo neosebni, od tradicionalne vaške skupnosti nasprotni odnosi, je pomagala k utrjevanju nostalgичnega pogleda na *izginulo skupnost*, ki se je pojavljal kot odziv na specifične nove probleme v velikih mestih, npr. kriminal itd.

Naslednja, teoretsko zelo pomembna je tematizacija skupnosti v odnosu do moderne države Roberta Nisbeta. V knjigi Iskanje skupnosti iz leta 1953 je Nisbet obravnavo skupnosti postavil v politični kontekst ter izpostavil njeno vlogo kot protiutež rastoči moči države in razraščanju njenih funkcij na račun nižjih ravni.

Ob upoštevanju vseh pomembnih družbenih in psiholoških sprememb, ki so jih sprožile tehnološke, ekonomske in religijske silnice sodobnih družb, največji posamezni vpliv na družbeno organizacijo današnjega Zahoda pripisujem vse večji koncentraciji funkcij in moči v suvereni politični Državi. Resnični vpliv moderne države je v njenem zaporednem prodiranju v človekove ekonomske, religijske, sorodstvene in lokalne pripadnosti in v njenem revolucionarnem premeščanju prej uveljavljenih središč funkcij in moči. (Nisbet, 2014: 1)

Ob trendu krepitve političnega aparata in prevzemanja funkcij z nižjih ravni je izpostavil pomen lokalne avtonomije in samoregulacije nižjih administrativnih enot. Moč centralne države se ne izraža samo v pritiskih na lokalno raven, ampak tudi v samem načinu delovanja različnih ustanov na lokalni ravni (npr. pri prostorskem načrtovanju) ter v različnih organizacijah. V tem kontekstu je ključno vlogo pripisal prav skupnosti, ki se edina lahko zoperstavi razraščanju »moči, ki skuša pridobiti centralni nazor in vse asimilirati v formalno hierarhijo zunanjega upravljanja« (Nisbet, 2014: 10). Poudarjal je, da branik pred to močjo centralne države ne more biti posameznik, ampak le skupnost kot vmesna tvorba. »Skupnost je bistveni okvir, v

katerem je treba opazovati ...» konkretne zadeve posameznikovega odnosa do družbenih funkcij in avtoritete/oblasti. To sta nujni opori skupnosti, brez katere skupnost ne more obstajati in imeti vpliva na člane» (Nisbet, 2014: 8). Izpostavil pa je nujnost soobstoja številnih različnih skupnosti, ki lahko preprečuje preveliko koncentracijo moči. Skupnosti ni razumel kot nekaj arhaičnega in izgubljenega, ampak kot množico različnih živih pojavnih oblik. »Skupnost je proizvod ljudi, ki skupaj rešujejo probleme, proizvod avtonomnega in kolektivnega zadovoljevanja notranjih ciljev, ter nadalje izkušnje življenja po kodeksu avtoritete, ki ga v pretežni meri določijo vpletene osebe same ...» (Nisbet, 2014: 11).

Nisbet je posebej izpostavil tudi čustveno *vlogo skupnosti kot psihološke opore posameznika*. Izhajal je iz družbene narave človeka, ki mu je immanentna »težnja po skupnosti, hrepenenje po občutku udeležnosti, po pripadnosti, po ciljih, ki so širši od posameznikovih, po svoji skupini« (Nisbet, 2014: 2). V predmodernem času je te potrebe poleg sorodstva zadovoljevalo mnoštvo majhnih tvorb, kot so bile gilde, vajeništvo, župnija, samostani, vasi, soseske. Te nekdanje skupnosti so imele v posameznikovem življenju globok čustveni pomen ter mu dajale občutek vključenosti, obenem pa so opravljale tudi družbeno pomembne in priznane funkcije (tj. gospodarske, izobraževalne, religijske itd.), in tako imele za človeka velik pomen. Z razvojem sodobnih družb je naraščala na eni strani individualizacija, na drugi strani centralizacija moči in funkcij, medtem ko so vmesne strukture izgubljale družbeno pomembne funkcije, zato so tudi izginjale. Vendar, pravi Nisbet (2014), pa osvobojeni človek brez skupnosti postane odtujen, prestrašen, osamljen človek, ki skupnost obupano išče. Če ne najde take, ki bi bila po meri človeka, jo bo iskal drugje, npr. v totalni skupnosti, ki jo ponujajo totalitarizmi kot npr. fašizem in stalinizem. Ugotavlja, da v sodobnosti ključna čustvena in psihološka oporišča (tj. družina, partnerstvo) nimajo več drugih, družbeno pomembnih in priznanih funkcij, družbeno pomembne in priznane funkcije pa opravljajo tvorbe, do katerih človek ne čuti pripadnosti. Zato je pozival k spodbujanju nastanka novih oblik skupnosti, ki so relevantne za sodobno življenje ter ki dajejo posamezniku oporo in različne funkcije ter omejujejo koncentracijo moči v družbi. Pomemben je soobstoj teh vlog, saj da »*skupnost ne obstaja brez skupnih problemov, brez funkcij in brez avtoritete*« (Nisbet, 2014: 11).

Skupnost in sodobne skupnostne prakse

V tem delu umeščamo obravnavo skupnosti v sodobni družbeni okvir, kjer je prišlo do radikalnega preobrata v razumevanju in delovanju skupnosti. Zadnja desetletja namreč zaznavajo eksplozijo povsem novih pojavov in aktivnosti, ki se nanašajo na skupnost in so pogosto tudi samoreferenčne

– se torej same identificirajo in poimenujejo kot skupnosti. Segajo v širokem spektru od sosedskih skupin, lokalnih iniciativ *za* ali *proti*, prostovoljskih skupin/omrežij, skupin samopomoči, etničnih, manjšinskih ali drugih identitetnih povezav in skupin, civilnodružbenih organizacij, t.i. skupnostnega sektorja v oblikovanju in izvajanju programov države blaginje in drugih javnih politik, partnerstev v razvojnih programih lokalnih skupnosti, do globalno delujočih internetnih skupnosti, množice virtualnih skupnosti itd. Pojavljajo se številni novi – globalni, nacionalni, lokalni, medosebni itd. gibalci razvoja skupnosti v raznovrstnih pojavnih oblikah in tudi lokalno diverzificirani.

V razvoju in delovanju sodobnih skupnostnih praks imajo veliko vlogo javne politike, ki takšno dogajanje vzpodbujajo. Marilyn Taylor (2011) ugotavlja, kako je pojem skupnost pridobil zelo veliko vlogo v besednjaku države blaginje in izpodrinil prej dominanten izraz 'trg' in ideale tržnih načel (npr. rast učinkovitosti, obravnavo uporabnikov storitev kot potrošnikov). V devetdesetih letih, tudi zaradi razočaranja nad individualizmom in tekmovalnostjo, kar je prinašal trg in dominacija ekonomskih tem nad družbenimi, pa so se v besednjak javnih politik pojavili novi pojmi, poleg civilne družbe, participacije in opolnomočanja tudi skupnost. Pri tem ne gre prezreti vloge politične ideologije, ki lahko iz širokega pomenskega polja poljubno jemlje posamične pomenke skupnosti in jih trenutku ustrezno kombinira, saj politični diskurz – drugače kot znanstveni – ni zavezan h koherentnim in sistematičnim opredelitvam. Ni naključje, da 'skupnost' omenjajo tako konzervativni tradicionalistični ideološki nagovori, kot levičarske aktivistično usmerjene govorice, pa tudi posojilni pogoji Mednarodnega monetarnega sklada. Ob taki razširjenosti pojma je na mestu opozorilo Taylor (2011), da se lahko 'skupnost' uporablja kot instantna in nedefinirana rešitev, kot mašilo za ekonomske težave in realnost moči, pri čemer morda skupnost kot izraz vsebuje tudi skrit in trajen napad na državo kot garanta socialnih pravic državljanov.

V sektorskih politikah na področju države blaginje se skupnost v novem času javlja kot vse pomembnejši dejavnik zagotavljanja blaginje. Vloga skupnosti narašča vzporedno s trendi spreminjanja države blaginje, ki se decentralizira, približuje lokalni skupnosti in postaja bolj odzivna na potrebe lokalnega prebivalstva (glej Parsons, 1995; Colebatch in Larmour, 1993; Newman in drugi, 2004). Veča se ne le vpliv, ampak tudi udeležba lokalnega prebivalstva in organizacij pri oskrbi s temi storitvami (npr. t.i. tretji sektor, nevladne organizacije, formalne in neformalne oblike samopomoči itd.). Nasploh sta sodelovanje in vpliv uporabnikov priznana kot elementa kakovosti socialnih storitev in demokratizacije javnih politik (glej npr. Parsons, 1995; Gilchrist, 2009). Današnja država blaginje kot obogatitev svoje ponudbe vzpodbuja tudi vrsto socialnih inovacij – t.j. razvoj

novih proizvodov, storitev in modelov organizacije v skupnosti (Bežovan in drugi, 2016). Vzpodbuja samoaktivacijo in nove oblike povezovanja in sodelovanja, torej tudi nove oblike skupnosti, ki lahko vključujejo skupnosti prostora, skupnosti identitete in skupnosti interesa. (Taylor, 2011) in so inovacija. Tu pa gre za bistveni odmik od tradicionalne, samonikle oz. organske skupnosti kot proizvoda spontanega in na tradiciji in njenih dominantnih institucijah utemeljenega razvoja. V okviru različnih sektorskih politik se vloge in pojavne oblike skupnosti razlikujejo, tako po organizacijskih okvirjih kot oblikah udeležbe oz. mobilizacije skupnosti. V Sloveniji npr. se krepi vloga skupnosti na področju zdravstva, oskrbe starejših, duševnega zdravja.

Večja vloga skupnosti v delovanju države blaginje se ob omenjenem poudarku na lokalnem okolju in prebivalstvu ne omejuje na ozemeljsko razumevanje skupnosti, ampak ima lahko tudi societalno konotacijo, ki zadeva odnose in njihovo kakovost, zlasti v smislu kohezije kot nasprotja družbene izključenosti. V ciljih socialne politike, ki temelji na koheziji, je tako poudarek na krepitvi družbenih povezav, vezi in predanosti skupnosti (*commitments to community*, Berger-Schmitt in Noll, 2000). Temu pristopu sledi tudi besednjak slovenske razvojne politike in statistike, saj je *kohezija* krovni izraz na področju *socialnih vidikov razvoja*. Vsebinska področja med drugim zajema »vlogo socialne države, ki preprečuje (preveliko) družbeno neenakost in s tem izključenost ..., aktivno participacijo v nevladnih organizacijah in solidarnost, z obstojem neformalnih omrežij bodisi na prijateljski, kolegijski ali sosedski podlagi, v katera so vpeti posamezniki in ki jim omogočajo občutek pripadnosti in emotivno varnost« (UMAR, 2004: 107).

Posebno področje so skupnostne politike, močne državne politike, usmerjene v gradnjo in razvoj lokalnih skupnosti. V tem okviru so vpeljali tudi nov, državno financiran poklic »skupnostni organizator« (Taylor, 2011; Gilchrist, 2009). V Veliki Britaniji naj bi predvidenih pet tisoč skupnostnih organizatorjev prispevalo k doseganju ciljev, kot so krepitev moči skupnosti pri načrtovanju in rasti lokalnih storitev s prevzemanjem storitev državnih služb; podpora ustanavljanju sosedskih skupin, dejavni vlogi posameznikov, prostovoljstvu in dobrodelnosti predvsem v prikrajšanih skupnostih; prenos oblasti s centralne vlade na lokalne, večja lokalna avtonomija; podpora lokalnim zadrugam, socialni ekonomiji in dobrodelnim organizacijam.

Ob zelo širokem okvirju razumevanja sodobnih skupnosti in skupnostnih praks, ki smo ga tukaj podali, pa je potrebno opozoriti še na neko pojmovno omejitev. Izraz skupnost nosi zelo različne pomena in pomenske plasti, ki so se v vse bolj specializiranem in segmentiranem družboslovju ohranjale in razvijale ne kot koherentna celota, ampak eratično in paricalno, v okviru posameznih znanstvenih pristopov in disciplin, in pogosto tudi brez vsakršne omembe ali navezave na pojem skupnosti. Tako so posamezne pomenske plasti skupnosti vse pogosteje vključene v druge

koncepte. V konceptih kot so družbena omrežja, omrežja socialne opore, skupnostna skrb, izključevanje (glej Hlebec in drugi, 2014a; Hlebec in drugi, 2014b; Pahor in drugi, 2011; Filipovič Hrast in drugi, 2012; Zupančič in drugi., 2014) so v ospredju nekatere značilnosti skupnosti – povezovanje in sodelovanje pri izvajanju funkcij (pogosto države blaginje), medtem ko sta prostorska in čustvena bližina lahko vključeni, ali pa ne. Koncepti kot so civilna družba, opolnomočanje (empowerment), dezinstitutizacija, družba blaginje se vzpostavljajo kot nasprotje koncentrirani zunanji moči države in trga (glej Rus, 1990; Kolarič, 2009; Kolarič, 2003; Črnak-Meglič in Rakar, 2009; Filipovič Hrast in Mandič, 2016) in lahko vključujejo različne organizacijske oblike, funkcije oblasti in države blaginje, tudi čustvene in prostorske bližine. Koncepti družbene odgovornosti podjetij, socialne ekonomije in podobni povezujejo dimenzijo avtonomije in vrednote skrbi za skupnost s kontekstom ekonomije in formalizirano organizacijo. Sodobni koncepti soseske in sosedstev (glej npr. Filipovič Hrast in Dolničar, 2012) temeljijo na prostorski in funkcionalni bližini, z različnimi variacijami čustvene bližine, formalne organiziranosti in avtonomije.

Skupnost, kakovost življenja, blaginja

722

Skupnost, kakovost življenja in blaginja so pojmi, ki se v sodobni družboslovni literaturi pojavljajo z raznoterimi konceptualnimi izhodišči ter različnimi kazalniki za spremljanje in analizo. V tem delu podajamo pregled nekaj ključnih prispevkov sodobnega družboslovja povezavam med skupnostjo in kakovostjo življenja ter blaginjo. Posebej nas zanima, kako so te povezave opredeljene in operacionalizirane s kazalci, kar omogoča podrobnejše raziskovanje in pojasnjevanje teh povezav v sodobnem svetu. Obsežno in heterogeno literaturo obravnavamo v dveh sklopih. V prvem delu se osredotočamo na kakovosti življenja posameznikov in povezavo s skupnostjo v vseh njenih pomenih. V drugem sklopu pa fokus ni na posamezniku, ampak na skupnosti kot kolektiviteti ter na vprašanju definiranja in merjenja blaginje skupnosti.

Skupnost kot element kakovosti življenja posameznika

Koncept *kakovosti življenja* se je pojavil v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, v tradiciji socialnih indikatorjev ter bil namenjen spremljanju in artikuliranju *neekonomskega vidika* družbenega razvoja, zlasti spremljanju rezultatov države blaginje (več o tem v Antončič in Boh, 1991). V dolgotermnem razvoju se je sam koncept zelo spreminjal ter se pojavil tudi v številnih različicah, ki z izvornimi opredelitvami niso imele več veliko skupnega.

Izvorni koncept kakovosti življenja je bil razvit v Skandinaviji, kakovost

življenja pa je bila definirana na ravni posameznika. Kljub razlikam med avtorji je bilo konceptu skupno, da je izhajal iz vprašanja zadovoljevanja človekovih potreb ter skušal te potrebe definirati in meriti, koliko so zadovoljene na ravni posameznika. Razvil je subjektivne kazalce zadovoljenosti potreb (npr. koliko je posameznik zadovoljen s svojim stanovanjem) in objektivne kazalce (npr. ali je v stanovanju kopalnica). Ugotavljal je torej občutenje zadovoljstva (tj. satisfakcije) in tudi vira, potrebnega za zadovoljitev potrebe (tj. satisfaktorja), na različnih domenah kakovosti življenja ter za različne skupine prebivalstva, posebna pozornost pa je bila namenjena tistim, ki so bili tarča socialne politike. Kakovost življenja je bila torej jasno opredeljena in merjena na ravni posameznika. Znotraj tega pristopa so se avtorji razlikovali po tem, kako so definirali posamezne potrebe in njihovo zadovoljitev (glej npr. Erikson, 1993). Eric Allardt (1993: 87) je koncept opredelil v smislu, da *»celostno zajema nujne pogoje za človeški razvoj ... pogoje, brez katerih človeško bitje ne more preživeti, se izogniti revščini, vzpostaviti odnosov z drugimi ljudmi in se izogniti odtujenosti«*. Potrebe je razdelil v tri skupine – *imeti, ljubiti in biti*, ki med drugim vključujejo izogibanje odtujenosti, potrebo po odnosu z drugimi ljudmi in družbenih identitetah, po povezanosti v družbo. Če izpostavimo skupnost, vidimo, da se te potrebe navezujejo predvsem na psihološke in societalne (relacijske) vidike skupnosti.

V poznejšem razvoju se je koncept kakovosti življenja spreminjal, delno prežemal z drugimi koncepti, kot so *človekov razvoj, socialna izključenost* itd. (glej Mandič, 2005) in tudi razvil številne nove različice, ki so imele z izvirnim konceptom le malo skupnega. Posebej velja izpostaviti posebnost tistih pristopov, ki so kakovost življenja definirali ne na ravni posameznika, ampak na ravni mesta, regije ali države (glej McCann, 2004). V Evropski uniji ima zelo pomembno vlogo Evropska raziskava o kakovosti življenja (EQLS), ki kontinuirano prinaša anketne podatke za članice EU in kandidatke. Predstavlja osrednjo podatkovno bazo za mednarodno primerljivo raziskovanje kakovosti življenja v EU in jo predstavljamo v nadaljevanju.

Od leta 2003 poteka v okviru Evropske fundacije za izboljšavo življenjskih in delovnih razmer (EFILWC). Jedro koncepta ostaja to, da se kakovost življenja meri s *»subjektivnimi«* in *»objektivnimi«* kazalci, ki registrirajo: (a) *»vire«* (individualne in kolektivne, kot so družbena oskrba glede izobraževanja, zdravstva, stanovanj itd.); (b) *»priložnosti«*, ki se odpirajo posameznikom (tudi njihove dejanske izbire in njihove rezultate); (c) življenjske razmere; ključno sodobno vprašanje izboljšanja kakovosti življenja vidijo v tem, kako ljudem omogočiti, da dosežejo svoje cilje (Fahey in drugi, 2003). To se dogaja v posebnem institucionalnem okolju in okviru javnih politik, pa tudi v okviru skupnosti in splošnem družbenem okviru. Življenje posameznikov je prepleteno z življenjem drugih ljudi v gospodinjstvu, v skupnosti in širše,

prav narava teh razmerij, institucij in politik pa bistveno vpliva na kakovost življenja. Avtorji nekoliko bolj poudarjajo pomen samoaktivacije posameznika (večanje moči) in njegove vpetosti v družbena omrežja kot skandinavske predhodniki.

Tudi v nadaljevanju je raziskovanje kakovosti življenja v okviru EFILWC in Eurofound sledilo ciljem evropskih razvojnih politik in njihovih poudarkov. V tretji empirični raziskavi EQLS iz leta 2012 (Eurofound, 2013) je kakovost življenja opredeljena kot splošen celovit koncept blaginje v družbi ter *»kot multidimenzionalni koncept pokriva objektivne in subjektivne indikatorje posameznikovih življenjskih okoliščin ... odraža spremenjene družbene in potrebe javnih politik. S ciljem opolnomočanja ljudi, da izberejo svoje idealne življenjske sloge in dosežejo svoje cilje«*. Raziskava zajema tudi kakovost družbe in javne storitve – dejavnike, ki prispevajo h kakovosti življenja. Pri tem opredeljuje *»kakovost družbe«* z *javnimi storitvami in socialno kohezijo*. Javne storitve razume kot kolektivne vire oz. *»javno dobro«*, ki je ključnega pomena za kakovost življenja; zajema dostopnost do storitev in zaznana kakovost storitev v družbenih domenah, kot so izobrazba, zdravje, stanovanje, socialne storitve, npr. transport, kakovost lokalnega okolja in lokalnih prituklin. Dimenzija *družbene kohezije* govori o kontekstu, v katerem živi posameznik, in jo v raziskavi opredeljujejo kot odsotnost konfliktov med družbenimi skupinami glede na dohodkovne in zdravstvene neenakosti ter etnične in rasne napetosti. Kot dejavnik posameznikove kakovosti življenja v letu 2012 dodajajo tudi lokalno sosesko. Analizirajo storitve lokalne soseske (prevoz, banke, dostop do rekreacijskih in zelenih površin ter kulturne ponudbe) ter zaznana kakovost lokalne soseske (odsotnost težav v neposredni sosesčini, kot so smeti in odpadki na cestah, onesnaženost zraka, kriminal, hrup, slaba kakovost vode, primanjkljaj zelenih površin in kakovost lokalnega okolja).

Če izpostavimo vprašanje povezave med skupnostjo in kakovostjo življenja v prej opisanem konceptu, sta vidni njena izrazita kompleksnost in večrazsežnost. V operacionalizaciji in izbranih indikatorjih so zajeti različni pomeni skupnosti – v smislu družbenih vezi (odsotnost konfliktnosti, napetosti, neenakosti), kolektivnega delovanja, funkcij oblasti in države blaginje pri skrbi za osnovne potrebe v lokalnem okolju (dostopnost javnih dobrin, storitev in prituklin v lokalnem okolju) ter soseske. Ta operacionalizacija kaže na to, kako večstranski pomen ima skupnost za posameznika, razumljenega kot kompleksno družbeno bitje.

Blaginja skupnosti

Ta pristop se osredotoča na raven skupnosti (najpogosteje teritorialno razumljena), katere kakovost tvorijo različni elementi in dejavniki, ki k temu

prispevajo. Med najzgodnejšimi primeri je uporaba izbranih kazalcev kakovosti življenja, ki so jih vezali na lokalno raven in postavili v funkcijo lokalnih razvojnih politik. Mesta in regije so s številnimi različicami in lestvicami, kot je npr. Mercerjeva, začela meriti ter izražati svoje kompetitivne prednosti za naložbe in turizem (McCann, 2004). Razvili pa so se tudi drugi pristopi, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Koncept blaginje/dobrobiti skupnosti (community well-being) je razvijalo več avtorjev (glej Sung in Phillips, 2016; Gough in McGregor, 2007; Murphy, 2010; Cuthill, 2004).

Koncept blaginje/dobrobiti skupnosti je kompleksen pojav, povezan s koncepti blaginje, sreče, kakovosti življenja in razvoja skupnosti. Skupnost doseže stanje blaginje, ko so ljudje, ki tam živijo, do neke mere zadovoljni z življenjem v tej skupnosti in skupnost tudi omogoča določen standard glede infrastrukture in skupnostnih (tudi odločevalskih) sistemov in procesov (Sung in Phillips, 2016). Blaginja skupnosti je podobno kot blaginja posameznikov (Gough in McGregor, 2007; McGregor in drugi, 2009) sestavljena iz tega, kar skupnost ima, kaj lahko prebivalci s temi viri naredijo (uresničijo svoje cilje in zadovoljijo potrebe) ter kako posamezniki, živeči v skupnosti, vrednotijo svoje vire in sposobnosti. V tem smislu je blaginja skupnosti, podobno kot blaginja posameznikov, rezultat življenja skupnosti, ki izhaja iz dinamične interakcije izidov in procesov (Gough in McGregor, 2007; McGregor in drugi, 2009; Sung in Phillips, 2016). Blaginja skupnosti ima objektivni vidik, v smislu objektivne opremljenosti skupnosti (kakovost okolja, izobraževalnih, oskrbovalnih ali zdravstvenih storitev) in subjektivne percepcije kakovosti življenja v skupnosti (Murphy, 2010), ki jo izražajo ljudje, živeči v skupnosti. Sung in Phillips (2016; tudi Murphy, 2010) konceptualizirata štiri komponente blaginje skupnosti; človeško, ekonomsko, socialno in okoljsko. Blaginja skupnosti je torej kombinacija okolja in ljudi, je stopnja aktualizacije skupnosti, ki jo opazujemo tako z objektivnimi kot tudi subjektivnimi vidiki. Blaginjo skupnosti (Murphy, 2010) lahko ugotovimo (izmerimo, profiliramo) z objektivnimi kazalci, kot so velikost, gostota prebivalstva, kakovost infrastrukture in okolja. Del blaginje skupnosti je tudi kakovost procesov (Murphy, 2010; Gough in McGregor, 2007; McGregor in drugi, 2009), ki merijo sposobnost skupnosti za uporabo, spremembe in izboljšanje sedanjih virov in odnosov ter ovrednotijo participacijo prebivalcev v procesu javnopolitičnega odločanja na lokalni ravni (Cuthill, 2004). Subjektivno vrednotenje blaginje skupnosti pa se nanaša na percepcijo skupnosti od njenih prebivalcev (npr. zadovoljstvo z infrastrukturo).

Občutek skupnosti, subjektivna in intersubjektivna blaginja skupnosti

Občutek skupnosti, subjektivna in intersubjektivna blaginja skupnosti,

so koncepti, ki so del kakovosti življenja posameznika, kot ena od mogočih komponent kakovosti življenja (npr. Lee in Kim, 2016; Kee in Nam, 2016; Murgaš in Klobučnik, 2017; Tonon, 2017). Seung Jong Lee in Yunji Kim (2016) občutek skupnosti definirata kot subjektivno blaginjo skupnosti, objektivne kazalce pa kot objektivno blaginjo skupnosti (npr. ponudba storitev). Raziskovalci, ki se ukvarjajo z blaginjo skupnosti, bolj poudarjajo objektivne kazalce, kot so lokalne storitve ali kakovost okolja, saj občutek skupnosti in subjektivno vrednotenje kakovosti življenja ali zadovoljstvo z bivanjem v skupnosti ni nujno empirično povezano z boljšo storitveno ali infrastrukturno opremljenostjo skupnosti (Kee in Nam, 2016). František Murgaš in Michal Klobučnik (2017) umeščata kakovost skupnostnega življenja med blaginjo skupnosti in kakovostjo življenja in jo opazujeta na nivoju lokalnih skupnosti. Intersubjektivno blaginjo skupnosti Lee in Kim (2016) opredelita kot del kakovosti življenja ljudi, ki je po eni strani več kot blaginja posameznikov, ki v neki skupnosti živijo, in je po drugi strani nekaj drugega kot objektivna opremljenost skupnosti (npr. s storitvami). Ključni argument, ki ga uporabita pri razvoju konstrukta intersubjektivne blaginje, je dejstvo, da je skupnost več kot le seštevek posameznikov, ki v neki skupnosti živijo. Drugi argument, ki ga uveljavljata, je, da je skupnost več kot le objektivni pogoj življenja v skupnosti. Njun predlog je, da skušamo ovrednotiti kakovost okolja, infrastrukture in storitev poglobljeno, in ne le skozi zadovoljstvo prebivalcev in uporabnikov. Tako ločita subjektivno zadovoljstvo na nivoju posameznikov od vrednotenja kakovosti. Tako konstruirane intersubjektivne blaginje sicer empirično ne potrdita. Bi pa lahko med intersubjektivne kazalce blaginje skupnosti šteli koncept dostopa (Penchansky in Thomas, 1981), ki je uveljavljen kot način vrednotenja kakovosti storitev (npr. zdravstvenih ali oskrbovalnih).

Kakovost skupnostnega življenja in skupnostni kazalci

Vzporedno s poglobljenim raziskovanjem blaginje skupnosti v drugi polovici 20. stoletja – vzporedno z razvojem indikatorjev družbenega razvoja – se je pojavilo organizirano raziskovanje blaginje skupnosti (Wray in drugi, 2017). Gibanje *Community Indicators Movement* (CIM) je leta 2003 na mednarodni konferenci o kakovosti življenja ustanovilo konzorcij devetih organizacij, ki kot učeča se organizacija spodbuja in spremlja življenje projektov, katerih namen je podpora razvoju, razpoložljivosti in učinkoviti uporabi skupnostnih indikatorjev za ustvarjanje merljivih in vzdržnih izboljšav v kakovosti skupnostnega življenja. Imajo tudi zbirko projektov na spletni strani (www.communityindicators.net/projects). Indikatorji predstavljajo stopnjo ali stanje blaginje skupnosti, ki se pogosto lahko izrazi kot odstotek ali seštevek. Vključujejo skupnost, ki jo opredelijo kot skupino

ljudi, ki bazira na geografskem, demografskem ali družbenem kriteriju, kot je npr. soseska, etnična skupina ali stopnja dohodka. Kot družbeno gibanje CIM običajno deluje vzporedno s formalno lokalno oblastjo ali zunaj nje in vključuje tudi poročanje skupnosti na način, ki je javno dostopen in razumljiv laični publiki. Projekti za blaginjo skupnosti so razviti z namenom, da mapirajo prioritete in določijo program za delo različnih skupin za izboljšavo skupnostnih pogojev skozi cel spektrum težav, s katerimi se sooča skupnost. Format indikatorjev omogoča spremljanje sprememb skozi čas in med domenami ali med primerljivimi skupnostmi. Vrsta vrednotenj skupnostnih projektov (Barrington-Leigh, 2017; Ridzi, 2017; Helmstetter in drugi, 2017; Pacetti, 2017) pa ugotavlja, da so najdalj uporabljani subjektivni indikatorji blaginje skupnosti, da je za uspeh projektov pogosto pomembno tudi partnerstvo deležnikov, ki so pomembni za CIM-projekte, ter njihove kakovosti, saj lahko komunikacijske težave med njimi in prerivanje za uspeh (in izide) pripeljejo do razhajanja partnerstev in do prekinitve projektov.

Sklep

V besedilu smo podali pregled nekaj ključnih pojmovanj skupnosti in se soočili z veliko raznolikostjo in različnostjo obravnav. Pokazali smo, kako so se na pojem skupnosti usedale številne pomenske plasti skozi zgodovino in zgodovinske razvojne dileme ter v komunikaciji s filozofskimi in političnimi miselnimi tokovi, pa tudi s sodobno eksplozijo novih oblik skupnosti in skupnostnih praks. Ob soočenju s tako širokim pomenskim poljem, ki je vidno v sodobni uporabi tega pojma, se tako nujno zastavlja vprašanje, kaj so pravzaprav ključne pomenske plasti oz. dimenzije skupnosti ter kje so možnosti za koherentno obravnavo tega pojma v družboslovju. Naše ugotovitve lahko strnemo v tri sklope.

Prvič, glede ključnih pomenskih plasti lahko v obravnavani literaturi izluščimo naslednje dimenzije: (1) čustvena vez, občutek pripadnosti in povezanosti (individualna raven); (2) model organiziranosti oz. delovanja, temelječega na skupnih normah in vrednotah (mezo raven – skupina, organizacija...); (3) prostorska bližina oz. ozemeljska določenost (vse ravni); (4) lokalna avtonomija z vidika oblastnih in drugih družbenih funkcij (mezo in makro raven); (5) sektor v javnih politikah – specifični akterji, kakovost storitev in odnosov (vse ravni); (6) soseska. Nabor zajema zelo pomembne pomenske plasti skupnosti, nikakor pa ne vseh. Poleg tega te plasti niso vselej prisotne hkrati. Celo nasprotno, razvoj pojma in praks skupnosti je peljal v zelo različne smeri in načine, tako da se ti pomenski sloji ponekod združujejo in povezujejo, druge pa nastopajo povsem samostojno in izolirano.

Drugič, ker so se pomenski sloji skupnosti v specializiranih in

segmentiranih družbenih disciplinah, poddisciplinah in pristopih tako različno kombinirali, povezovali in specifično artikulirali, ugotavljamo, da je za koherentno in teoretsko utemeljeno obravnavo skupnosti nujna navezava na ožja tematska polja, ki nudijo koherentne in teoretsko oprte korpuse znanj. Tu izpostavljamo dve ključni teoretski tradiciji obravnave skupnosti, razumljene kot primarno teritorialne oziroma primarno societalne (relacijske) (Halsall, 2014). Prva je skupnost razumela predvsem kot fizični teritorij, geografsko področje, kjer prebivajo in delajo človeška bitja; druga je s pojmom skupnosti naslavljala kakovost oz. naravo medčloveških odnosov, ki ljudi medsebojno povezujejo v skupnost. Poleg teritorialnega in societalnega (relacijskega) razumevanja skupnosti pa ugotavljamo, da je za razumevanje sodobnih skupnosti nujen še tretji tematski in disciplinarni okvir – okvir javnih politik in skupnostnih praks, ki ga uporabljajo številni avtorji (glej npr. Gilchrist, 2009; Chanan in Miller, 2013; Gittell in Vidal, 1998). Javnopolitični okvir je dobro razvit specifičen okvir obravnave in razumevanja mnogih sodobnih oblik skupnosti in skupnostnih praks, še posebej na področjih države blaginje. Tudi ta okvir je zelo širok in znotraj njega skupnost različno tematizirana. Taylor (2011) npr. sem uvršča tiste skupnosti prostora, skupnosti identitete in skupnosti interesa, pri katerih gre za kolektivno delovanje in/ali status tarče oz. prejemnika bonitet neke javne politike.

Tretjič, obe zgornji ugotovitvi veljata tudi za obravnavo povezave med skupnostjo in kakovostjo življenja posameznika. Množica različnih povezav, odvisnih od naslovljenega pomena skupnosti, se kaže tudi v operacionalizaciji in kazalcih skupnosti v okviru Evropske raziskave kakovosti življenja. Raziskava nedvomno omogoča kakovostne podatke o teh povezavah za opisne namene, medtem ko je za njihovo globlje razumevanje nujna navezava na katero od navedenih tematskih polj.

Ob koncu pa izpostavimo še eno posebnost, ki označuje mnoge sodobne oblike skupnosti in skupnostnega delovanje ter jih razločuje od tradicionalnih skupnosti. Drugače kot na tradiciji utemeljene skupnosti so mnoge sodobne pojavne oblike skupnosti osnovane na inovaciji, na novo vzpostavljenih povezavah, na sodelovanju, kolektivnemu delovanju, učenju itd. Sodobna skupnost se pojavlja kot emergentna forma in kot možen rezultat delovanja in povezovanja med raznorodnimi in raznolikimi subjekti sodobnega sveta in kot taka pogosto sega onkraj tradicionalnih definicij.

LITERATURA

Allardt, Eric (1993): *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research*. V: Martha C. Nussbaum (ur.) in Amartya Sen (ur.), *The Quality of Life*, 88–94. Oxford: Clarendon Press.

- Antončič, Vojko in Katja Boh (1991): Premise za raziskovanje kvalitete življenja. *Družboslovne razprave* 8 (12): 5–18.
- Barrington-Leigh, Christopher (2017): The Role of Subjective Well-Being as an Organizing Concept for Community Indicators. V: Meg Holden (ur.), Rhonda Phillips (ur.) in Chantal Stevens (ur.), *Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases VII*, 19–34. New York: Springer.
- Bauman, Zygmunt (2001): *Community: Seeking Safety in an Insecure World*. Cambridge: Polity Press.
- Berger-Schmitt, Regina in Heinz-Herbert Noll (2000): Conceptual Framework and Structure of a European System of Social Indicators. EuReporting Working Paper No. 9, Subproject »European System of Social Indicators«. Mannheim: Centre for Survey Research and Methodology (ZUMA), Social Indicators Department.
- Bežovan, Gojko, Jelena Matančević in Danijel Baturina (2016): Socijalne inovacije kao doprinos jačanju socijalne kohezije i ublažavanju socijalne krize u evropskim urbanim socijalnim programima. *Revija za socijalnu politiku* 23 (1): 61–80.
- Chanan, Gabriel in Colin Miller (2013): *Rethinking community practice: Developing transformative neighbourhoods*. Bristol: The Policy Press.
- Colebatch, Hal in Peter Larmour (1993): *Market, Bureaucracy and Community*. London, Boulder: Pluto Press.
- Cuthill, Michael (2004): Community Well-being: The Ultimate Goal of Democratic Governance. *Queensland Planner* 44 (2): 8–11.
- Črnak-Meglič, Andreja in Tatjana Rakar (2009): The Role of the Third Sector in the Slovenian Welfare System. *Teorija in praksa* 46 (3): 237–254.
- Erikson, Robert (1993): Descriptions of Inequality: The Swedish Approach to Welfare Research. V: Martha C. Nussbaum (ur.) in Amartya Sen (ur.), *The Quality of Life*, 67–83. Oxford: Clarendon Press.
- Etzioni, Amitai (1996): The Responsive Community: A Communitarian Perspective. *American Sociological Review* 61 (1): 1–11.
- Fahey, Tony, Brian Nolan in Christopher T. Whelan (2003): *Monitoring Quality of Life in Europe*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
- Filipovič Hrast, Maša in Vesna Dolničar (2012): Sense of Community and the Importance of Values: Comparison of Two Neighborhoods in Slovenia. *Journal of Urban Affairs* 34 (3): 317–36.
- Filipovič Hrast, Maša, Valentina Hlebec in Matic Kavčič (2012): The Social Exclusion of the Elderly: A Mixed-Methods Study in Slovenia. *Sociologický časopis* 48 (6): 1051–1074.
- Filipovič Hrast, Maša, in Srna Mandič (2016): Opolnomočenje in kakovost življenja. *Teorija in praksa* 53 (2): 409–419.
- Gilchrist, Alison (2009): *The Well-connected Community: A Networking Approach to Community Development*. Bristol: Policy Press.
- Gittell, Ross in Avis Vidal (1998): *Community Organizing: Building Social Capital as a Development Strategy*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Gough, Ian (ur.) in James A. McGregor (ur.) (2007): *Wellbeing in Developing Countries: From Theory to Research*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Halsall, Jamie P. (2014): The Re-Invention of Sociology of Community. *International Review of Social Sciences and Humanities* 8 (1): 91–98.
- Helmstetter, Craig, Paul Mattessich, Ruth Hamberg in Nancy Hartzler (2017): Collaboration to Promote Use of Community Indicators: Communication Is Key. V: Meg Holden (ur.), Rhonda Phillips (ur.) in Chantal Stevens (ur.), *Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases VII*, 53–68. New York: Springer.
- Hlebec, Valentina, Jana Mali in Maša Filipovič Hrast (2014a): Community Care for Older People in Slovenia. *Anthropological Notebooks* 20 (1): 5–20.
- Hlebec, Valentina, Mateja Nagode in Maša Filipovič Hrast (2014b): Care for Older People Between State and Family: Care Patterns Among Social Home Care Users. *Teorija in praksa* 51 (5): 886–903.
- Kee, Youngwha in Chaebong Nam (2016): Does Sense of Community Matter in Community Well-Being? V Youngwha Kee (ur.), Seung Jong Lee (ur.) in Rhonda Phillips (ur.), *Social Factors and Community Well-Being*, 39–56. Cham: Springer International Publishing.
- Kolarič, Zinka (2003): Neprofitno-volonterske organizacije in njihov razvoj – od voluntarizma k profesionalizmu. *Teorija in praksa* 40 (1): 37–56.
- Kolarič, Zinka (2009): Third Sector Organisations in the Changing Welfare Systems of Central and Eastern European Countries. *Teorija in praksa* 46 (3): 224–236.
- Lee, Seung Jong in Yunji Kim (2016): Structure of Well-Being: An Exploratory Study of the Distinction Between Individual Well-Being and Community Well-Being and the Importance of Intersubjective Community Well-Being. V: Youngwha Kee (ur.), Seung Jong Lee (ur.) in Rhonda Phillips (ur.), *Social Factors and Community Well-Being*, 13–37. Cham: Springer International Publishing.
- Mandič, Srna (2005): Kakovost življenja: med novimi blaginjskimi koncepti in družbenimi izzivi. *Družboslovne razprave* 21 (48): 111–131.
- McCann, Eugene J. (2004): »Best Places«: Interurban Competition, Quality of Life and Popular Media Discourse. *Urban Studies* 41 (10): 1909–1929.
- McGregor, James A., Laura Camfield in Alison Woodcock (2009): Needs, Wants and Goals: Wellbeing, Quality of Life and Public Policy. *Applied Research in Quality of Life* 4 (2): 135–154.
- Murgaš, František, in Michal Klobučnik (2017): Community Well-Being or Quality of Place? A Few Notes and Their Application in Czech Republic. V: Patsy Kraeger (ur.), Scott Cloutier (ur.) in Craig Talmage (ur.), *New Dimensions in Community Well-Being*, 29–59. Cham: Springer International Publishing.
- Murphy, Brenda (2010): *Community Well-Being: An Overview of the Concept*. Toronto: Nuclear Waste Management Organization.
- Newman, Janet, Marian Barnes, Helen Sullivan in Andrew Knops (2004): Public Participation and Collaborative Governance. *Journal of Social Policy* 33 (2): 203–223.
- Nisbet, Robert A. (1953): *The Guest for Community*. New York: Oxford University Press.
- Nisbet, Robert A. (2014): *The Guest for Community: A Study in the Ethics of Order and Freedom*. Wilmington: ISI Books.
- Pacetti, Emily G. (2017): *Aligning Local and Regional Data to Achieve a More Inclu-*

- sive Economy: A Northeast Ohio Model. V: Meg Holden (ur.), Rhonda Phillips (ur.) in Chantal Stevens (ur.), *Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases VII*, 69–86. New York: Springer.
- Pahor, Majda, Barbara Domajnko in Valentina Hlebec (2011): Social Support in the Case of Illness: Intergenerational Solidarity. *Slovenian Medical Journal* 80 (2): 75–83.
- Parsons, Wayne D. (1995): *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Penchansky, Roy in William J. Thomas (1981): The Concept of Access: Definition and Relationship to Consumer Satisfaction. *Medical Care* 19 (2): 127–140.
- Ridzi, Frank (2017): Community Indicators and the Collective Goods Criterion for Impact. V: Meg Holden (ur.), Rhonda Phillips (ur.) in Chantal Stevens (ur.), *Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases VII*, 35–52. New York: Springer.
- Rus, Veljko (1990): *Socialna država in družba blaginje*. Ljubljana: Domus.
- Sung, HeeKyung in Rhonda Phillips (2016): Conceptualizing a Community Well-Being and Theory Construct. V: Youngwha Kee (ur.), Seung Jong Lee (ur.) in Rhonda Phillips (ur.), *Social Factors and Community Well-Being*, 1–12. Cham: Springer International Publishing.
- Taylor, Marilyn (2011): *Public Policy in the Community*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Tonon, Graciela (ur.) (2017): *Quality of Life in Communities of Latin Countries*. Cham: Springer International Publishing.
- Tönnies, Ferdinand (1887): *Gemeinschaft und Gesellschaft: Abhandlung des Communismus und des Socialismus als empirischer Culturformen*. Leipzig: Fues.
- Tönnies, Ferdinand (1955): *Community and Association*. London: Routledge.
- Tönnies, Ferdinand in Jose Harris (2001): *Community and Civil Society*. Vol. 266. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wirth, Louis (1938): Urbanism as a Way of Life. *American Journal of Sociology* 44 (1): 1–24.
- Wray, Lyle, Chantal Stevens in Meg Holden (2017): The History, Status and Future of the Community Indicators Movement. V: Meg Holden (ur.), Rhonda Phillips (ur.) in Chantal Stevens (ur.), *Community Quality-of-Life Indicators: Best Cases VII*, 1–16. New York: Springer.
- Zupančič, Vesna, Doroteja Kuhar in Majda Pahor (2014): Lokalne skupnosti in skupnostna skrb na področju duševnega zdravja: perspektiva upravnih subjektov, izvajalcev in uporabnikov. *Družboslovne razprave* 30 (77): 27–48.

VIRI

- Eurofound (2013): *Third European Quality of Life Survey: Quality of society and public services*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostopno prek https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1361en.pdf, 1. 10. 2018.
- UMAR (2004): *Strategija razvoja Slovenije: Osnutek za javno razpravo*. Ljubljana: UMAR. Dostopno prek http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/cns/doc/0407061646015_srs_osnutek_zajavno_razpravo.pdf, 1. 10. 2018.